

Вівчар О. І.
*д.е.н., професорка,
професорка кафедри безпеки та
правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний
університет*

Мужилівський Н. І.
*аспірант кафедри безпеки та
правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний
університет*

ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ БАЗИС ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ У ФОКУСІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

У фокусі сучасних викликів, безпека підприємницьких структур – це фундаментальний базис збереження стійких конкурентних позицій, передумова ефективного функціонування та стабільного розвитку суб'єктів господарювання. На основі проведених досліджень встановлено, що під економічною безпекою підприємств слід розуміти стан захищеності його ресурсів та інтелектуального потенціалу від наявних та потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього середовища його функціонування, який характеризується високими фінансовими показниками діяльності та перспективою економічного розвитку в майбутньому.

Прагматичний інструментарій забезпечення системи економічної безпеки підприємств вимагає вірно обраної методики оцінювання економічної безпеки підприємницьких структур, зокрема до якої слід віднести збір та обробку аналітичної інформації про досвід та заходи зміцнення безпеки, аналіз, постійний моніторинг та прогнозування умов, загроз, небезпек та індикаторів фінансової безпеки, розробка та впровадження необхідних заходів щодо підтримки економічної безпеки на належному рівні.

Наукові дослідження вказують на той факт, що для інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки підприємств можна рекомендувати методику, що ґрунтується на використанні традиційних показників, темпів їхньої зміни та ймовірності реалізації специфічних ризиків. Слід відзначити, що алгоритм проведення розрахунків включає наступні етапи: 1. Визначення нормативного рівня показників кожної складової економічної безпеки; 2. Визначення системи цільових показників, сформованої на попередньому етапі, на поточний період, а також визначення темпів їхньої зміни; 3. Визначення системи ризиків, якими переобтяжено діяльність підприємства, їх перегруповання за складовими та оцінка ймовірності їх реалізації; 4. Визначення порівняльних індексів за кожним показником у розрізі складових економічної безпеки підприємства; 5. Визначення рівня економічної безпеки для кожної складової, як добуток темпів зміни показника, коефіцієнта вагомості кожного показника в системі оцінки кожної складової, що визначається керівництвом (аналітиком) на основі стратегічних цільових орієнтирів та

загальної ймовірності реалізації ризиків даної складової; 6. Визначення загального показника економічної безпеки даного підприємства, як суми оцінки фінансової складової, техніко-технологічної складової, інтелектуальної та кадрової складової, інформаційної складової, екологічної складової, політико-правової складової, силової складової економічної безпеки [1, 158].

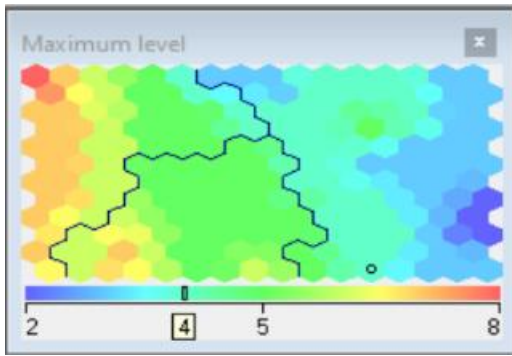
Доведено, що на підставі проведених розрахунків аналізують чутливість загального показника реалізації найімовірніших загроз та визначають коефіцієнти еластичності за кожною складовою. Потім формують систему організації економічної безпеки підприємств з урахуванням складових, що мають найбільший вплив. Загальна методологія оцінювання рівня економічної безпеки пропонується визначати на основі сукупного критерію через зважування й підсумовування окремих функціональних критеріїв, які обчислюються порівнянням можливої величини шкоди підприємству та ефективності заходів щодо запобігання цій шкоді.

Слід відзначити, що для аналізу показників варто провести кластеризацію методом Кохонена. Згідно методики Кохонена кожна одиниця відповідає «кластеру», а кількість кластерів можна визначити розміром сітки, який може бути представлений прямокутником. Слід відзначити, що сформовані «карти» є достньо послідовними, що підкреслює високий рівень практичної значущості згідно різних інтерпретацій. Також встановлено, що додаткова інформація про клас може бути змодельованою як залежна змінна згідно, якої можна отримати прогностні дані. У даному випадку часто застосовується стратегія «переможець бере все», яку ідентифікують як «мережу розширення». Відповідно до запропонованого підходу Кохонена X та Y – розраховуються окремо, а максимальна відстань дорівнює 1 та загальна відстань – зважена сума, яку необхідно застосовувати за відповідною формулою:

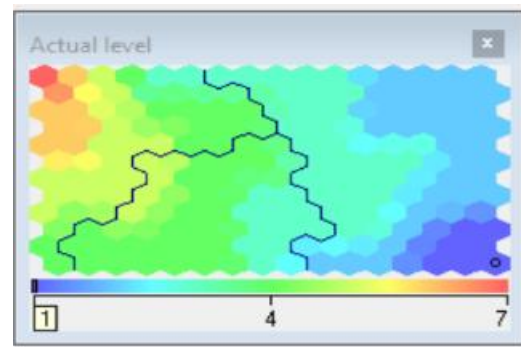
$$D(o,u) = \alpha D_x(o,u) + (1 - \alpha) D_y(o,u) \quad (1)$$

де $D(o, u)$ – відстань об'єкта o до одиниці u ; D_x і D_y – відстані в окремих діапазонах.

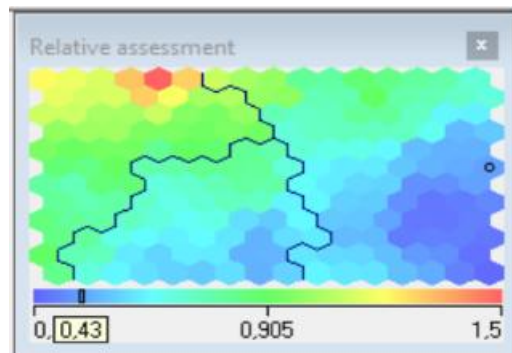
Так, на основі застосування карти Кохонена, проведено комплексну кластеризацію та сформовано показники безпеки в межах рівневого розподілу (максимальний та фактичний) із взаємозалежністю щодо відповідності відносної оцінки (рис. 1). З рисунка 1 видно, що в кластер № 0 потрапили досліджувані мережеві підприємства з «нижнім» рівнем безпеки, в кластер № 1 мережеві підприємства з «середнім» рівнем безпеки та в кластер № 2 «високим» рівнем безпеки.

а) максимальний рівень

б) мактичний рівень

в) відносна оцінка

Рис. 1. Розподіл значень безпеки на підприємницьких структур за кластерами
* сформовано авторами

Таким чином, проведена кластеризація підприємств мережових структур, отриманих за допомогою нейронної обробки (карти Кохонена), показала, що діючі підприємницькі структури можна розділити на три кластери.

Прорезюмувавши вище описане слід відзначити, що в сучасних умовах викликів та загроз досліджений методологічний підхід до оцінки рівня економічної безпеки підприємств створить можливості конструктивної оцінки сучасного стану кожного складника економічної безпеки та рівня економічної безпеки в цілому, а також дасть змогу визначити пріоритетні заходи щодо протидії загрозам чи усунення наслідків їх прояву.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вівчар О. І. Управління економічною безпекою підприємств: соціогуманітарні контексти: монографія. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2018. 474 с.
2. Vivchar O., Chudyk N. Strategy of strengthening the economic security of enterprises of network structures: pragmatics and key vectors of development. Law, Policy and: Security : Journal homepage. West Ukrainian National University. 2023. 1(1). С. 55–67.